

Evropská unie a covid-19: komorbidní pacient?

Filip Křepelka, filip.krepelka@law.muni.cz

Právo EU I – 5. seminář

Distanční semináře v národní a akademické karanténě

Jaro 2020

Pandemie covid-19 a její příchod do Evropy

- Coronavirus Disease 2019. Coronavirus SARS 2!! Patrně zoonóza.
- 2019 jednotlivě, leden-únor 2020 město Wuhan, provincie Hubei, Čína.
- Šíření do dalších států Dálného Východu (DV), jednotlivě na Západ.
- Další státy DV: důrazná cílená opatření, Čína důrazná plošná opatření (lockdown). Výrazné zpomalení, až zastavení, ovšem nové výskyty.
- WHO – covid-19 public health emergency of international concern od 30.1., pandemie od 11.3.
- Do závěru února 2020 v Evropě zdánlivě jen jednotlivé zavlečené případy.
- Propuknutí: Itálie, posléze Španělsko, nakonec zbytek Evropy. Nyní však mnohonásobek nakažených a ještě více zemřelých ve srovnání s DV.
- Státy, jež jednaly důrazněji a včas, se jeví úspěšnější (též Česko i Slovensko).

EU: volný obchod zboží (zatím) zachováván

- Snaha zachovat obchod běžným zbožím kvůli zajištění zásobování.
- Proto též výjimka pro řidiče kamionů.
- Při znovuzavedení hraničních kontrol osob, respektive uzavření hranic zpoždování dopravy.
- Zachovány zůstávají obchodní vztahy, režim zdanění.
- Pochopitelně se proměnila poptávka po různých druzích zboží.
- Potvrzuje se, že volný obchod zbožím je přízemním základem integrace států EU.
- Při případném zhoršování pandemie v Evropě by mohlo dojít též na nedostatek potravin, energií apod.

Výjimka: vzácné zdravotnické zboží

- Klíčové předměty: roušky, respirátory, plicní ventilátory, ECMO
- Širší okruh: léčivé přípravky, dezinfekce, ochranné obleky, rukavice...
- Regulace cen. Kontrola distribuce. Nucený výkup. Zákazy vývozu.
- Kvůli ochraně zdraví je obecně přípustné. Otázka přiměřenosti a vhodnosti – v případě všech léčiv.
- Došlo však též narušení převozu od výrobců k objednatelům.
- Zabavování jinými členskými státy!
- Pro zajištění dodávek nezbytného zboží problematická závislost na dovozu z dálného východu, zejména Číny.

Pozastavení pohybu jednotlivců přes hranice

- Úplný zákaz turistiky – je to správně, včetně vycestování.
- Setrvat smějí přistěhovalci (ovšem bez možnosti cestování).
- Dopad na dojíždění za prací (pendleři), někde znemožněné.
- Problém smíšených rodin (formálně i fakticky)!
- Některé státy dokonce vlastním občanům omezily vycestování.
- Během března 2020 se tedy zhroutil volný pohyb jednotlivců. Schengenský kodex ani pobytová směrnice nepředpokládají uzavření vnitřních hranic mezi členskými státy. Lze argumentovat ochranou veřejného zdraví jako takového dle SFEU.

Evropská unie – omezená role při ochraně veřejného zdraví

- ES / EU nikdy neměly větší roli při ochraně veřejného zdraví.
- Dokonce zřizovací smlouvy (čl. 168 SFEU) potvrzovaly kompetenci členských států.
- Na tom nic neměnily průniky týkající se obchodovaného zboží, služeb, pohybu osob (viz ustanovení).
- Angažmá EU v agendě *public health* zůstává doplňkové.
- Existuje European Centre for Disease Control (Solna, Švédsko), nicméně nanejvýš zabezpečuje výměnu informací mezi příslušnými orgány ochrany VZ členských států. Kdo jste si této agentury všiml?

Návrat ke státnímu občanství, státy (různě dobře) zabezpečené zdravotnictvím

- Návrat ke státnímu občanství, včetně určitého přijetí dlouhodobě pobývajících cizinců či uvíznuvších (Portugalsko: dočasné zrovnoprávnění).
- Repatriace (evropské státy však dokáží spolupracovat).
- Státní občanství je zásadní.
- Při vrácení se většiny lidí do domovských států se to týká též zabezpečení zdravotní péče na základě solidarity.
- Odlišná úroveň a připravenost národních zdravotnictví evropských států včetně členů EU. Patrná je různá hraniční zátěž. Projevuje se v rozdílné úmrtnosti (zvažovat věkové složení pacientů, popř. též mutace koronaviru!).

Evropská unie jako kvazi-stát!

- Všeobecně se říká, že EU je nadnárodní organizace, nadstát.
- Neexistence tradičního angažmá státu (armáda, policie) a moderního (školy, zdravotnictví!, sociální programy). Vše toto obstarávají členské státy EU.
- Žádná armáda (včetně civilní ochrany), tedy ani mobilní nemocnice!
- EU jako kvazi-stát nesvede poskytnout jednotlivým členským státům jakoukoli reálnou materiální či personální pomoc.
- Úspěšně tak učinila autoritativní Čína. Dílem – se značným politickým pnutím v polarizované zemi - nyní federal government USA.

Evropská unie jako anti-stát?

- ES/EU (ale také RE) byly celá desetiletí nastavené jako omezení jednotlivých členských států.
- Cílem bylo neomezovat mobilitu. Hranice měly zmizet...
- Epidemie se však zdržují zavedením hranic – omezením mobility a sociální (lépe somatický) distanc - dokonce mezi jednotlivci, rodinami, pracovními kolektivy, třídami, fanoušky...
- Státní hranice se s ohledem na odlišnosti mentality, jazyka, roli státu pro uzavření při pandemii nabízely. Státy to využily.
- Jedinečný výtobytek EU, její výstavní skříň, je dočasně pryč.

Odlišné přístupy evropských států / národů a jejich nesoudržnost

- Epidemická opatření (karantény, izolace, intenzivní léčení plošné zákazy tzv. lockdowns) v jednotlivých státech se během března sblížila.
- Rozdílný však byl nástup a rozdílné zůstávají jednotlivosti. Nicméně rozdílně jednají evropské státy běžně.
- Volání po koordinaci opatření, „Více Evropy“, je pošetilé a marné. Opatřením EU by chyběla by legitimita (na hraně jsou též státy). EU by navíc patrně dlouho prosazovala laxní postoj.
- Kritické je však jednání na vlastní pěst a na vrub dalších států EU, zejména ohledně vzácného zdravotnického materiálu.
- Diskutovat třeba absenci solidarity mezi členskými státy, byť ve stresu.

EU v následujících měsících (rok 2020)?

Údajně odsouhlasený balík 540 mld. Euro (4 roční rozpočty EU!) je psychologicky pochopitelný soubor slibů. Už nyní je zjevné, že nebude naplněn, otázka smyslu přerozdělování v EU a jeho mezí.

Očekávat lze uvolnění paktu stability a růstu kvůli postiženým státům (Itálie, Španělsko): s důsledky pro euro-měnu: další inflační impuls.

- Meze státních podpor – výjimka pro katastrofy, lze předpokládat značné uvolnění.
- Jak svede EU postupně vyřadit opatření, které by se za normálu považovala za diskriminační, nyní jsou však nutná?

Dosavadní selhávání a klopýtání EU

Reputace poškozená počátečním odmítáním uzavírání hranic.

- Neschopnost ujmout se koordinace ohledně nedostatkového materiálu.
- Snad nějaký příspěvek ohledně výzkumu a vývoje.
- Výrazná kritika – odstoupivší předseda Evropské výzkumné rady.
- Rozsudek odsuzující Česko, Maďarsko, Polsko za nepřijímání azylantů vydán 2. 4. v pandemické vřavě (už se nerozčilujeme, jenom ťukáme na čelo...).
- Bude EU – též Soudní dvůr – ex post zpochybňovat epidemické restriktce, ukazují-li se potřebné pro zadržení či zpomalení epidemie?
- Tendence euro-romantiků navrhovat využití post-pandemie pro prosazování svých představ (ekologie, základní práva).
- Rozpad autority EU (ve skeptickém Česku doslovně pohroma) a pochopitelně též jejího práva: přímý účinek a přednost za krize?

EU – chronické krize a eskalace

Dosavadní vážné „eurokrize“ končícího desetiletí:

- /1/ Dluhová, potenciálně měnová krize (zejména jižní státy, nevhodnost eura pro všechny státy eurozóny).
- /2/ Migrační, azylová krize (základní práva, též krize Rady Evropy)
- /3/ Žádná společná zahraniční politika ve skutečně vážných záležitostech, o obranné nemluvě (též krize NATO).
- /4/ Krize vlády práva, demokracie (není totéž) v některých členských státech, plus krize konceptu lidských práv (též krize Rady Evropy)
- /5/ BREXIT dokončen: odchod odtažitého, přesto významného člena.
- /6/ Narůstala neshoda o politice reagující na globální oteplování.

Připomenutí nemožnosti federalizace EU

- „Eurokrize“ jsou spory mezi státy a národy, popř. národy a mobilní prointegrační elitou.
- Omezená legitimita EU autorit, dříve demokratický deficit, dnes absence demokracie v politické sféře EU. ES/EU nebyla/není schopná se proměnit ve federaci. Kroky se učinily, ale leccos jen zavařily.
- Chybí evropský národ. EU je společenství národních států. EU tvoří jazykově vymezené národy. Mobilní elity si možná myslely, že se to překlene užíváním angličtiny.

Kritická diagnóza pro Evropskou unii

- Covid-19 zabíjí především pacienty s komorbiditami. Co EU?
- Pandemie jako „černá labuť“, 7. (dle počítání) eurokrize?
- Pandemie přináší ke každé zmíněné krizi další komplikace (prohloubení dluhů a jejich mírnění inflací, mizející ochota přijímat běžence, světu zjevná nejednotnost, závislost na dovozech (otázka liberalizace WTO), autoritativní tendence – karanténní diktatura Maďarsko, pochopitelný odklad už tak vášnivého jednání o brexitu...).
- „Evropská unie jako pacient, který bude potřebovat plicní ventilaci.“
- USA na tom jsou/budou podobně špatně, ale jsou federace...

Mory jako rub globalizace, infodemie

- Šíření pandemie covid-19 mobilitou a migrací.
- Covid-19 nadprůměrně zasahuje centra (Lombardie, Madrid, New York, ale také Belgie, Lucembursko jako centra EU: budou ochromené). Naopak periferie zůstávaly a též nyní zůstávají ušetřené.
- Též při epidemiích ve středověku a novověku: nyní ale rychlejší.
- Zvláštnost oproti minulosti včetně 19. a 20. století: Internet jako informační veletok – obrovské šíření informací se všemi klady a zápory... Nyní všichni, co zůstávají doma a pracují z domu, na internetu, zábava?

Neplánovaný souboj „Západu“ a „Východu“

- Nynější statistiky ukazují jednoznačně, že „Západ“ covid-19 zasáhl (počítáno na lidnatost) řádově více než „Východ“ (respektive DV - Sinosféra).
- Čína a menší země: důrazná jak cílená, tak plošná opatření pro zadržování a zastavení epidemie.
- Pochybnosti o údajích z Číny: proč to považuji za spíše problematické? Není to vlastní namlouvání si pro zlepšení pocitu?
- Vysvětlení chybějícími zkušenosti s pohromami – nejen epidemie (dříve SARS, MERS), nýbrž též tajfuny, zemětřesení, žádající rychlé jednání?
- Stranou (zatím/patrně) zůstává Afrika, Jižní Asie, Latinská Amerika, všude se však dívají, jak se komu daří.

Super-liberální „Západ“?

- Sklon vzdát bránění epidemii pomocí „promoření“ ... : epidemiologický scénář (?), či jen nechuť a nevěle omezovat, kvůli očekávanému dopadu na hospodářství (DV státy takto asi vůbec nemyslely).
- Excesivní liberalismus: nejen proklamovaný progresivní, ale ještě víc ten běžný ekonomistní? Rostoucí neschopnost skloubit individuální práva? Malý zájem o kolektiv, jeho zlehčování a zesměšňování?
- Epidemie nám ukazuje naši biologickou podstatu a propojenost.
- Znemožnil individualistický liberalismus patřičně rychlou a účinnou anti-epidemickou politiku? (tedy ve srovnání s DV)
- Erupce rétorické averze vůči seniorům: antidiskriminace?

